

ОСНОВНА ШКОЛА

Українська мова

Значення української мови як навчального предмета в школі впливає з її суспільних функцій. Вона є державною мовою українського народу, визначальною ознакою нашої держави, скарбницею культурних надбань нації, засобом єднання громадян України в суспільно-історичну спільноту.

Це й визначає систему завдань, що постають перед учителем-словесником, головне з яких – підготовка грамотної особистості, з високим рівнем комунікативної компетенції.

У 2014/2015 навчальному році вивчення української мови **в 5 – 6 класах** здійснюватиметься за навчальною програмою для 5 – 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів, розробленою на основі нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти і затвердженою наказом Міністерства від 06.06.2012 р. – № 664: Українська мова. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013.

У **7 – 9 класах** загальноосвітніх навчальних закладів – за програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України (лист № 1/11-6611 від 23.12.2004 р.): Українська мова. 5 – 12 класи. – К.: Ірпінь: Перун, 2005.

У **10 – 11 класах** – за програмами, затвердженими Міністерством (наказ від 28.10.2010 р. № 1021).

За новою програмою з української мови для **5 – 9 класів** кількість годин не змінилася, тільки відбувся перерозподіл їх між 6 і 7 класами (раніше – відповідно по 3 год на тиждень (по 105 год): 5 клас – 3,5 год на тиждень (122 год); 6 клас – 3,5 год на тиждень (122 год); 7 клас – 2,5 год на тиждень (88 год); 8 клас – 2 год на тиждень (70 год); 9 клас – 2 год на тиждень (70 год).

У **мовленнєвій змістовій лінії** нової програми уточнено деякі види творчих робіт щодо їх поділу на усні й письмові форми виконання, внесено певні зміни до вимог щодо рівня мовленнєвої компетентності учнів 6 класу.

З огляду на те, що у формуванні мовленнєвої компетентності шестикласників у процесі сприймання усних і письмових текстів чільне місце відведено аудіюванню й читанню мовчки, то успішне опанування їх передбачає регулярне використання спеціально підготовлених

учителем цілеспрямованих завдань із розвитку в шестикласників умінь слухати-розуміти, читати-розуміти, аналізувати й оцінювати усні й письмові висловлення (розуміти фактичний зміст, особливості побудови текстів, визначати тему й основну думку, причинно-наслідкові зв'язки, основну й другорядну інформацію, зображувально-виражальні засоби), висловлювати своє ставлення до почутого й прочитаного, критично формулювати власні судження.

У новій програмі в 6 класі на формування й розвиток аудіативних і читацьких умінь (уголос і мовчки) виділено по 2 год на рік (по 1 год на семестр), *не враховуючи проведення тестового контролю за рівнем досягнень шестикласників з аудіювання й читання мовчки, для цієї роботи спеціальних годин не відведено.*

У **мовній змістовій лінії** збільшено кількість годин на **«Повторення, узагальнення й поглиблення вивченого»** (5/7) (тут і далі: у чисельнику подано стару кількість годин 5, а в знаменнику нову – 7).

Розширено розділ **«Лексикологія. Фразеологія»** матеріалом про фразеологію, перенесеним із 5 класу й, відповідно, збільшеною кількістю годин (7/12).

Щодо розділу **«Словотвір. Орфографія»** (8/9), то його доповнено матеріалом про *абрєвіатуру, словотвірний ланцюжок, словотвірний розбір слова.*

Збільшено кількість годин на вивчення розділу **«Морфологія. Орфографія»**, зокрема: на вивчення іменника (18/20), прикметника (15/17), числівника (8/10), займенника (8/10).

Зміст **соціокультурної змістової лінії** в кожному класі майже повністю змінено, наповнено новим матеріалом (тематика текстів, види висловлень), а орієнтовні вимоги визначено з урахуванням вимог компетентнісного підходу (учень *сприймає, аналізує, оцінює* прочитані чи почуті відомості й *добирає та використовує* ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети; *використовує* українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини й української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізму в сприйманні світу; *усвідомлює* роль морально-етичних норм; *готовий і здатний* застосовувати їх відносно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, вдома, суспільно корисній діяльності).

Зауважимо, що роль **діяльнісної (стратегічної)** змістової лінії виявляється у формуванні мотивації навчання, здатності організувати свою працю для досягнення результату, дає змогу вибудувати цілеспрямовану лінію поведінки для успішного виконання певно-

го завдання; удосконаленні загальнонавчальних умінь, оволодінні *творчими, естетико-етичними* вміннями, які визначають успішність мовленнєвої діяльності.

Діяльнісну змістову лінію в кожному класі змінено з урахуванням уже набутих учнями умінь і навичок у попередніх класах. Наприклад, у 6 класі передбачено, що учні вже *самостійно* визначають мету власної пізнавальної діяльності, відповідно до якої планують діяльність, оцінюють *досягнутий* результат і роблять відповідні корективи; удосконалюють і поглиблюють загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні) уміння, намагаючись самостійно систематизувати, зіставляти, інтерпретувати *здобуту* інформацію з різноманітних джерел; переносити раніше *здобуті* знання й набуті вміння в нову ситуацію; критично оцінювати свої вчинки, узгоджуючи їх із загальнолюдськими моральними нормами, виявляючи готовність і здатність творити добро словом і ділом.

Вивчення української мови в **6 класі** загальноосвітніх навчальних закладів у 2014/2015 навчальному році здійснюватиметься за підручниками, рекомендованими Міністерством:

- **Глазова О. П.** Українська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2014.
- **Єрмоленко С. Є., Сичова В. Т., Жук М. Г.** Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Грамота, 2014.
- **Заболотний О. В., Заболотний В. В.** Українська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Генеза, 2014.

В основу підручника «Українська мова» (автор О. П. Глазова) покладено концепцію формування мовної особистості XXI ст., що успішно реалізує себе в реальному спілкуванні, у мовленнєвій діяльності, сприймаючи інформацію не механічно, а особистісно, самостійно інтерпретуючи й оцінюючи її відповідно до власної картини світу. Поданий у підручнику дидактичний матеріал представляє явища, факти, ситуації дійсності, ціннісні орієнтири, сценарії поведінки учня, який належить до так званого Інтернет-покоління, що виростає й формується в цифровому середовищі, про найвпливовіший інструмент суспільних змін – цифрову інформацію і технології комунікації, часом знаючи більше за своїх батьків і вчителів. Більшість поданих у підручнику вправ передбачає проблемні запитання дискусійного характеру, формулювання відповідей, що сприяють формуванню в учнів уміння як грамотного висловлення власної позиції, так і толерантного ставлення до думок опонентів.

З-поміж завдань підручника – формування таких важливих компетенцій XXI ст., як оволодіння навичками критичного мислення й

ефективної комунікації, чому сприятиме виконання учнями ситуативних вправ, поданих у рубриці «Навчаємося спілкуватися». Формування актуальних нині компетенцій співробітництва передбачено рубрикою «Учимося працювати разом (у парах і групах)». Формування інформаційної грамотності, компетентності в питаннях застосування інформаційних і комунікаційних технологій реалізується у рубриці «Здобуємо інформацію за допомогою комп'ютера».

Розвиткові емоційно-чуттєвої сфери шестикласників сприятиме виконання ними поданих у підручнику завдань, скерованих на усвідомлення викликаних певною ситуацією власних почуттів. Робота зі *Словником назв почуттів* сприятиме підвищенню ефективності спілкування та забезпечить сформованість належного рівня мовної й комунікативної культури міжособистісних стосунків. Збагачення активного словника назвами почуттів сприятиме підвищенню емоційної компетентності, розширенню між особистісного емоційного простору, збагаченню засобами усвідомлення й фіксації чуттєвого досвіду, розвитку емпатії, що врешті-решт забезпечить формування емоційного інтелекту.

Задля оптимального мовно-мовленнєвого розвитку учнів зміст підручника структуровано за наскрізним тематичним принципом і з урахуванням принципу варіативності конструктивних і творчих завдань, які шестикласник самостійно вибиратиме з кількох запропонованих варіантів. Для обдарованих учнів передбачено рубрику «Прагнемо знати більше: завдання підвищеної складності». Усе це дає змогу втілити особистісно розвивальну парадигму освіти.

Загальне художнє оформлення підручника підпорядковане меті – посилити наочні засоби впливу на учня відповідно до викладеної в дидактичному матеріалі виховної мети уроку. Це не тільки слугує додатковою наочною інформацією, а й сприяє позитивному налаштуванню на роботу.

Відповідно до програми, навчальний матеріал підручника «Українська мова» (автори: С. Я Єрмоленко, В. Т. Сичова, М. Г. Жук) розподілено за розділами: «Повторення, поглиблене вивчення (словосполучення і речення)», «Лексикологія. Фразеологія», «Словотвір. Орфографія», «Іменник», «Прикметник», «Числівник», «Займенник», «Зв'язна мова (мовлення)».

Зважаючи на практичний досвід учителів і на можливе варіювання тем зв'язної мови як обов'язкового механізму практичного оволодіння мовою, автори пропонують поділ матеріалу підручника на дві частини, що мотивовано виділено в програмі «мовною» і «мовленнєвою» лініями.

У підручнику застосовано принцип оптимального поєднання текстоцентричного підходу добирання вправ із цілеспрямованим

вживанням мовних структур, обов'язкових для засвоєння. Текстоцентричний підхід забезпечує дотримання методичних рекомендацій – вивчати не окремі мовні форми, а застосовувати їх у конкретних висловленнях.

Підручник має рубрики «Пригадаймо», «Запам'ятаймо», «Добірні зерна мови», «І пензлем, і словом», «Це цікаво», «Усміхнімось». Є спеціальні позначення для вправ, що виконуються в групах.

Тексти вправ у кожному розділі присвячено українській культурі в її історичному розвитку. Інформація про славетних українців – письменників, науковців, акторів, композиторів, художників, спортсменів, відомості з історії України сприятимуть розширенню культурного кругозору учнів.

Для ефективного засвоєння навчального матеріалу використано ненав'язливий принцип повторення основних понять у вступних частинах до розділів, частково на форзацах.

Розділи закінчуються завданнями для самоперевірки.

Навчальний матеріал підручника «Українська мова» для 6 класу авторів О. В. Заболотного, В. В. Заболотного спрямовано на розвиток творчих здібностей, навичок самоосвіти, інтересу учнів до предмета.

Методичний апарат підручника забезпечує врахування особистісно зорієнтованого підходу до навчання української мови в школі. Параграфи побудовано таким чином, щоб забезпечити поетапну роботу. Теоретичний матеріал структуровано на окремі підрозділи із зазначенням ключових понять, а деякі відомості оформлено у вигляді таблиць і схем, а також опорних малюнків, що значно полегшуватиме сприймання, опрацювання та запам'ятовування інформації. Активізують роботу з фактажем спонукальні рубрики «Порівняймо», «Пригадаймо», «Міркуймо». Значну увагу приділено завданням на доведення, спостереження, обґрунтування думки, порівняння. Інтерактивні вправи, проблемно-пошукові завдання, життєві ситуації, конкурси, а також тематичні рубрики «Культура мовлення», «Моя сторінка», «Для вас, допитливі», «І таке буває» збагачують й урізноманітнюють зміст видання, що, зокрема, стимулює інтерес учнів до знань, активізує навчальну діяльність. Підручник зорієнтує на різні види роботи – індивідуальну, у парах і групах, під керівництвом учителя й самостійну. Окремі вправи надають шестикласникам можливість вибору того чи іншого варіанта, способу виконання, мовних одиниць, теми висловлення залежно від своїх здібностей і вподобань.

Важливою функцією нового видання є виховання поваги до свого народу, його історії й культури, формування основ народного світогляду, виховання громадянина-патріота.

Зразок заповнення сторінки журналу з української мови подано у методичному листі Міністерства від 21.08.2010 р. № 1/9-580 (Інформаційний збірник Міністерства. – № 14 – 15. – 2010. – С. 3 – 17). Звертаємо увагу, що додатковий запис щодо теми над датами в журналі не робиться.

Перевірка мовних знань і вмінь здійснюється за допомогою завдань тестового характеру з урахуванням специфіки виучуваного матеріалу. Решту часу контрольного уроку може бути використано на виконання завдань з аудіювання, читання мовчки.

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок, з урахуванням контрольної (тестової) роботи з мовної теми. Оцінку за семестр виставляють на основі тематичних оцінок.

Оцінювання говоріння, читання вголос здійснюється індивідуально шляхом поступового накопичення оцінок для того, щоб кожний учень одержав мінімум одну оцінку за виконання завдань на побудову діалогу, усного переказу й усного твору. Для цих видів робіт не відводиться окремого уроку, а оцінки виводяться один раз у рік і виставляються колонки без дати.

Українська література

Українська література формує любов до культури свого народу, його мови, звичаїв, національних традицій і етичних цінностей, розуміння загальнолюдської й національної історії, сьогодення, розвиває інтелектуальні, духовні та естетичні цінності.

Українська література як базовий навчальний предмет визначає моральні орієнтири молодого покоління. Шкільна літературна освіта забезпечує етичне та естетичне виховання учнів, їх прилучення до надбань вітчизняного письменства, розвиток стійкої мотивації до читання, потреби у зверненні до художньої літератури впродовж життя, формування загальної культури.

Як навчальний предмет українська література охоплює також знання, пов'язані зі сферою літературознавства, теорії та історії літератури, про способи навчальної діяльності, що значною мірою реалізуються в уміннях і навичках учнів.

Важливим у роботі вчителя є наповнення реальним змістом методичних підходів особистісно зорієнтованого та компетентнісного навчання, що забезпечує розвиток різнобічних здібностей учнів, сприяє формуванню ключових компетентностей.

У 2014/2015 навчальному році **вивчення української літератури в 5 – 6 класах** буде здійснюватися за програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки від 06.06.2012 р. № 664: Українська

література. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013.

У 7 – 9 класах – за програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України: Українська література. 5 – 12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Ірпінь: Перун, 2005.

У 10 – 11 класах загальноосвітніх навчальних закладів здійснюватиметься за програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України (наказ від 28.10.2010 р. № 1021).

Курс української літератури **в 6 класі** структуровано за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками: «Загадково прекрасна і славна давнина України», «Я і світ», «Пригоди і романтика», «Гумористичні твори». До кожного з них, відповідно до вікових особливостей учнів, дібрано тексти, які за своїм змістом дають можливість максимально репрезентувати ту чи іншу тему.

Задля вдосконалення навчальної програми з української літератури з обов'язкового вивчення **вилучено** такі теми:

5 клас

Є. Гуцало. «Зірка», «Чарівники», «Журавлі високі пролітають...» (поезії) з розділу «Рідна Україна. Світ природи».

6 клас

О. Іваненко. «Друкар книжок небачених» з розділу «Загадково прекрасна і славна давнина України».

та **додано** такі твори:

5 клас

О. Олесь. «Заспів», «Україна в старовину», «Похід на Царгород» (поезії); Зірка Мензатюк. «Таємниця козацької шаблі» до розділу «Історичне минуле нашого народу».

6 клас

В. Рутківський. «Джури козака Швайки» до розділу «Загадково прекрасна і славна давнина України»;

І. Калинець. «Писанки», «Стежечка», «Блискавка», «Веселка», «Криничка», «Дим» (зі збірки «Дивосвіт» – на вибір) (поезії) до розділу «Я і світ».

Зазначені твори спрямовані на патріотичне виховання учнів, розвиток їхньої творчої уяви, фантазії, ознайомлюють із найкращими надбаннями сучасних авторів.

Вивчення української літератури в 6 класі буде здійснюватися за підручниками «Українська література», 6 клас (автор Л. Т. Коваленко), «Українська література», 6 клас (автор О. М. Авраменко).

Підручник «Українська література» для 6 класу (автор Л. Т. Коваленко) розвиває *логічне, критичне та творче мислення учнів* і спря-

мований на формування й розвиток в учнів *комплексу ключових, предметних і міжпредметних компетентностей*, втілює комунікативно-діяльнісний підхід до навчання літератури.

Навчальний матеріал підручника чітко структуровано відповідно до розділів, визначених програмою. Кожен із цих структурних компонентів містить навчальну інформацію та методичний апарат, згрупований у різноманітних рубриках: «Поміркуй над прочитаним», «Зверни увагу!», «Збагачай своє мовлення»; «Будь уважним до слова»; «Література в колі мистецтв»; «Ти – творча особистість»; «Твої літературні проекти». Завершує кожен розділ блок запитань і завдань для самоперевірки учнями свого рівня засвоєних знань, умінь і навичок.

Зміст підручника – науково конкретний, відповідає психолого-віковим особливостям учнів, спрямований на розвиток розумового потенціалу школярів шляхом цілеспрямованого формування у них правильної читацької діяльності, яка забезпечується системою запитань і завдань, що вдосконалюють уміння прогнозувати певний розвиток подій, творчо інтерпретувати отриману за допомогою читання інформацію, засвоюючи не тільки фактичний зміст літературного твору, а також підтекст і ідейний задум (сміслові ядро).

Підручник передбачає колективне, групове, індивідуальне навчання, самонавчання, самоконтроль і самооцінювання, навчання у співпраці, коли вчитель і учні – рівноправні суб'єкти пізнавальної діяльності. Завдання підручника спонукають учнів займати активну позицію в процесі навчання, моделювати життєві ситуації.

Навчальний матеріал видання має яскраво виражену практичну спрямованість, завдання орієнтовані на розвиток умінь і навичок учнів. Особливу увагу приділено опрацюванню художньо-зображувальних засобів літературних творів, ролі позасюжетних компонентів, що дає вчителю-словеснику можливість методично грамотно скерувати аналітичний розгляд мистецьких явищ. Таким чином, підручник «Українська література» окреслює маршрут подорожі у світ літератури, виховуючи свідомих читачів і громадян, які люблять і знають українську літературу, поважають вітчизняну і світову культуру, готові до здійснення спільних культурознавчих справ і завдань.

Підручник О. М. Авраменка ґрунтується на принципах доступності, науковості й системності. У ньому гармонійно поєднуються як традиційні, вироблені кращими методистами попередніх поколінь підходи підручникотворення, так і новітні технології.

Істотною перевагою підручника є чітке й пропорційне дозування навчального матеріалу. Методичний апарат розроблено за рівнями – від репродуктивного (тестові завдання закритої форми) до творчого (за-

вдання на моделювання). Кожна тема складається з трьох частин: короткі відомості про письменника; текст художнього твору; система завдань. У першій частині автор пропонує здебільшого невелику розповідь про цікавий епізод із життя письменника, адже в шостому класі, згідно з вимогами програми, учні ще не вивчають біографії митця. Художні тексти подекуди супроводжуються ілюстраціями (репродукції картин, скульптур, фотографії та ін.) й тлумаченням застарілих і діалектних слів. Різномірні завдання покликані: з'ясувати, наскільки глибоко учні сприйняли художній матеріал; розвивати логічне й критичне мислення, емоційну сферу, текстотворчі вміння й навички, емоційно-ціннісне ставлення до вчинків героїв, проблеми морального вибору тощо.

Доповнюють методичний апарат підручника рубрики «До речі...» й «Зауважте!», у яких міститься додаткова пізнавальна й евристична інформація. Суттєвою перевагою цієї навчальної книжки є системна словникова робота, яку реалізовано через наскрізне завдання, і зноски-тлумачення слів із пасивного фонду лексики.

Перелік головних вимог щодо виконання письмових робіт і перевірки зошитів з української літератури, особливостей проведення уроків виразного читання, кількість, призначення та особливості оформлення зошитів з предмета містяться в методичному листі Міністерства від 21.08.2010 р. № 1/9-580. Там також подано зразок заповнення сторінки журналу з української літератури. Звертаємо увагу, що додатковий запис щодо теми над датами в журналі не робиться.

Українська мова та література в загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин

Під час організації навчального процесу вивчення української мови у загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням мовами національних меншин повинні враховуватися спільні в обох мовах знання й уміння, які мають активізуватися на українському мовному матеріалі, а не вивчатися як нові. Факти, які не збігаються (наприклад, деякі знання з фонетики тощо), потребують особливої уваги, оскільки засвоєння такого матеріалу супроводжується інтерференційним впливом навичок, які вже сформувалися на уроках рідної мови. Тому ці знання й уміння потребують вивчення (корекції, правки) відповідно до особливостей української мови.

Згідно з вимогами нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затверджено програми з української мови для 5 – 9 класів з навчанням молдовською, румунською, російською, польською, угорською мовами. Програми реалізують сучасні підходи до мовної освіти; передбачають приведення системи оволодіння мо-

вою відповідно до пріоритетів, критеріїв, ціннісних орієнтацій, перспектив суспільного розвитку; формують змістові лінії – мовленнєву, мовну, соціокультурну, діяльнісну (стратегічну) і загалом комунікативну компетентність особистості.

Вивчення української мови у 5 – 6 класах здійснюватиметься за навчальними програмами для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин, які розміщено на офіційному сайті МОН України (www.mon.gov.ua):

- Українська мова. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням російською мовою (укладачі: Н. В. Бондаренко, С. О. Караман, А. В. Ярмолюк, В. Л. Кононенко, О. В. Савченко);

- Українська мова. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням угорською мовою (укладачі: Т. Д. Гнаткович, Є. Е. Борисова, К. М. Лавер, А. Ю. Лукач);

- Українська мова. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням румунською мовою (укладачі: Н. Д. Бабич, Н. В. Гуйванюк, С. С. Тодорюк, О. С. Змошу, Т. І. Фонарюк);

- Українська мова. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням молдовською мовою (укладачі: С. А. Свінтковська, С. В. Дмитрієв, Г. А. Могильницька, О. О. Пасат, О. І. Бойко, М. І. Журавель, Н. О. Маларьова);

- Українська мова. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням польською мовою (укладачі: М. Б. Пилип, З. С. Василько, Н. В. Дуткевич, О. І. Приставська, О. М. Бойцун).

Один із основних шляхів ефективного навчання української мови – застосування різних способів структурування навчального матеріалу з використанням узагальнювальних таблиць і схем, алгоритмів, що містять головні теоретичні відомості і факти мови, об'єднані узагальненою темою уроку.

Складниками мовної компетентності учня у загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням мовами національних меншин є сприймання і засвоєння відповідної дидактичної інформації на різних мовних рівнях (фонетичному, словотвірному, морфологічному, синтаксичному, лексичному) задля використання її у відповідних сферах комунікативної діяльності.

Наприклад, подібний в українській і мовах національних меншин матеріал доцільно структурувати великими, логічно завершеними частинами. Факти і явища, які є специфічними для української мови, винятки з правил мають засвоюватися на окремо відведеному уроці. Частково подібний матеріал, який пов'язаний із певними трудноща-

ми, вивчається порівняно невеликими частинами, по одному-два параграфи за урок. Окремого підходу вимагають протилежні явища – їх треба вивчати спеціально, у зіставленні з рідною мовою.

Однією з найскладніших проблем навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням мовами національних меншин є реалізація соціокультурної змістової лінії. Різноморідність культурних традицій та етнічна специфіка у формуванні свідомості потребує надзвичайно коректного підходу до питання вивчення культур, які, внаслідок певних геополітичних умов, взаємодіють на тих чи інших територіях.

Відповідно до соціокультурної змістової лінії, письмові роботи бажано пов'язувати з особистим життєвим досвідом учнів, що сприятиме формуванню в них умінь і навичок передавати на письмі власні роздуми та міркування з актуальних питань сучасного життя учнів.

На уроках української мови у загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням мовами національних меншин рекомендуємо використовувати міжпредметні зв'язки курсу мови з літературою, історією тощо. Опора на вже відомі учням поняття дасть змогу глибше усвідомити навчальний матеріал.

Реалізація міжпредметних зв'язків має здійснюватися на будь-якому уроці, тому що оптимальне поєднання дає вчителю змогу економно та інтенсивно використовувати час на уроці. Під час вивчення будь-якої теми чи то з української мови, чи то з літератури неможливо уникнути відомостей з історії України, тому що саме вони вказують на особливості доби, коли склалися ті чи інші мовні або літературні явища, які у різний спосіб вплинули на розвиток мови і літератури.

Проведення бінарних уроків (українська мова/література; історія, географія, математика, біологія тощо) допоможуть учителю привести до єдиної системи знання учнів із певних предметів.

Отже, використання вчителем нових форм і методів мають забезпечити стратегію сучасного уроку, повною мірою задовольнити інтелектуальні, творчі, духовні, емоційні, естетичні потреби сучасного учня.

Навчання української мови у **7 – 9, 10 – 11** класах буде продовжено за навчальними програмами для загальноосвітніх навчальних закладів:

з навчанням російською, польською та кримськотатарською мовами

• «Українська мова» для 5 – 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою (Н. В. Бондаренко, О. М. Біляєв, Л. М. Паламар, В. Л. Кононенко. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005);

- *рівень стандарту* – «Українська мова» для 10 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою (Н. В. Бондаренко, О. М. Біляєв, Л. М. Паламар, В. Л. Кононенко. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005);

- *академічний рівень* – «Українська мова» для 10 – 11 класів ЗНЗ з навчанням російською мовою (Н. В. Бондаренко, Л. М. Паламар, В. Л. Кононенко, С. В. Кос'янчук) – див. на сайті МОН України (www.mon.gov.ua);

з навчанням угорською мовою

- «Українська мова» для 5 – 9 класів (10 – 11 кл. – *рівень стандарту*) загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою (за ред. Ю. В. Герцога. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005);

- *рівень стандарту* – «Українська мова» для 10 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою (за ред. Ю. В. Герцога. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005);

- *академічний рівень* – «Українська мова» для 10 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою (Є. Е. Борисова, К. М. Лавер, К. В. Рінгер. – Львів: видавництво «Світ», 2010).

з навчанням румунською та молдовською мовами

- «Українська мова» для 5 – 9 класів (10 – 11 кл. – *рівень стандарту*) (за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005);

- *рівень стандарту* – «Українська мова» для 10 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою (за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2005);

- *академічний рівень* – «Українська мова» для 10 – 11 класів (Н. Д. Бабич, С. С. Тодорюк, К. Г. Джука. – Львів: видавництво «Світ», 2010).

Звертаємо увагу українських словесників на те, що вивчення української літератури у 5 – 6, 10 – 11 класах загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин здійснюватиметься за навчальними програмами та підручниками для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання; у 7 – 9 класах – учителі продовжують працювати за навчальною програмою з української літератури за ред. Івасюк О. М., з урахуванням змін, внесених до неї у методичних рекомендаціях щодо реалізації галузевої Програми поліпшення вивчення української мови у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин на 2008–2009 роки (лист від 08.10.08 р. № 1/9-647), та підручниками цього ж авторського колективу.